

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

گفتمان سازی رسانه‌ای بیانیه گام دوم انقلاب

استقلال و آزادی

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: فریفته هدایتی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	*مقدمه.....
۴	*مهمترین محورهای بیانات مقام معظم رهبری در خصوص گفتمان سازی "استقلال و آزادی".....
۴	۱- اشاعه درست اندیشه مستقل و آزادیخواهانه انقلاب.....
۴	۱-۱- گسترش آزادی مشروع با نگاه نوآورانه و متعادل.....
۵	۱-۲- تمرکز دغدغه مند و فداکارانه به حوزه استقلال و آزادی.....
۵	۱-۳- نگرش الهی اسلامی رمز استقلال ملی.....
۵	۱-۴- ممتاز بودن مفهوم آزادی در نظام اسلامی.....
۵	۱-۵- پاسداشت میراث فرهنگی اساس دستیابی به استقلال.....
۶	۱-۶- استقلال و آزادی ثمره انقلاب.....
۶	۱-۷- ایران کشوری آزاد.....
۶	۲- ارجاع به هویت بومی-دینی برای کسب آزادی و استقلال واقعی.....
۷	۲-۱- بومی نگری برای تربیت نسلی آزاد و مستقل.....
۷	۲-۲- پاسداشت نمادهای فرهنگی در حوزه استقلال.....
۷	۲-۳- تعارض استقلال ملی با پیروی از رویه های غربی.....
۸	۲-۴- لزوم شکل گیری هویت مومنانه در جهان اسلام.....
۸	۲-۵- تقویت داشته های داخلی راه استقلال اقتصادی.....
۸	*استقلال و آزادی، دستاورد و راهبرد اصلی تشکیل جمهوری اسلامی و زمینه ساز تحقق تمدن نوین اسلامی.....
۱۰	*پیوست : مباحث مرتبط با " استقلال و آزادی " در متن بیانیه گام دوم انقلاب.....

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ضمن تبیین اجمالی پیشینه انقلاب اسلامی چشم انداز آینده آن را از منظر بالاترین مقام سیاسی کشور تشریح و این چشم انداز را در چند محور بیان می‌کند. "استقلال و آزادی" پنجمین محور مورد تاکید مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم است. از منظر رهبر معظم انقلاب، «استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر جهان است. و آزادی اجتماعی به معنای حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است؛ و این هر دو از جمله ارزش‌های اسلامی‌اند و این هر دو عطیه الهی به انسان‌هاست و هیچ کدام تفضل حکومت‌ها به مردم نیستند.»^۱

طبق بیانات رهبر انقلاب، کشور و ملت ایران در نتیجه مقاومت در برابر نظام سلطه، اتخاذ رویکرد انقلابی و جهادی و اتکا به توانمندی‌های داخلی به کشور و ملتی مستقل، آزاد، مقتدر، باعزت، متدین، پیشرفته در علم تبدیل شده است.^۲ ایشان در این بیانیه "استقلال و آزادی" را یکی از برکات مهم انقلاب اسلامی بر می‌شمرند. که برای پاسداشت و ارتقای این "ثمر شجره طیبه انقلاب" از خطر "تأویل و توجیه‌های ساده‌لوحانه و بعضاً مغرضانه" باید از آن حراست کرد. و البته نقش اصلی در این زمینه هم متوجه دولت‌هاست. در عین حال تاکید می‌کنند که در این خصوص نیاز به گفتمان سازی است. چنانکه می‌فرمایند: «اگر می‌خواهیم یک خواسته‌ای تحقق پیدا کند، قدم اول این است که این خواسته را به صورت یک گفتمان پذیرفته شده در بیاوریم.»^۳

گفتمان‌سازی، فرآیند همه‌گیر کردن یک مفهوم و یک معرفت با استفاده از برنامه‌ریزی مداوم و دائمی تبلیغی و با هدف میانی رشد اندیشه، بینش و باور همراه با احساس مسئولیت و تعهد جامعه است و هدف نهایی آن، رشد اعمال صالح در جامعه است.^۴ گفتمان را باید «شرایط تفاهم و مفاهمه در جامعه» بدانیم. بر این مبنا، باور عمومی، تجلی‌گاه گفتمان جامعه است؛ گفتمان یعنی آن وضعیتی که یک سخن (یک آرمان، یک معرفت و...) مورد تفاهم، قبول و پذیرش عموم مردم تلقی شود و مردم به آن توجه کنند؛ گفتمان جامعه، مفهوم و معرفتی است که در برهه‌ای از زمان در یک جامعه همه‌گیر می‌شود.^۵

برای تحقق این هدف، نهادهای دست‌اندر کار فرهنگ‌سازی و گفتمان‌سازی به‌ویژه رسانه ملی باید با شناسایی شاخص‌های مورد نظر مقام معظم رهبری در خصوص "استقلال و آزادی"، مفاهیم و مقوله‌های اصلی این گفتمان را محور تولید محتوای خود قرار دهند و به شیوه‌های مختلف به تکرار هنرمندانه آنها بپردازند.

به این منظور این پژوهش^۶ با رصد سخنرانی‌های مقام معظم رهبری در موضوع "استقلال و آزادی" و استخراج این مفاهیم و مقوله‌ها از بیانات معظم‌له طی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۳۹۶ به روش تحلیل مضمونی، در صدد است تا زمینه‌ای برای سیاستگذاری و تولید محتوای رسانه‌ای به منظور گفتمان‌سازی "استقلال و آزادی"، به عنوان پنجمین محور اصلی بیانیه گام دوم انقلاب، فراهم آورد.

۱. بیانیه گام دوم انقلاب، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری.

۲. رضا نقی زاده، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، زمینه ساز تحقق تمدن نوین اسلامی (محور استقلال و آزادی)، ۹۸/۱۲/۱۷

۳. بیانات، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، ۹۴/۴/۱۳

۴. اشیری، سعید، ده کارکرد گفتمانی بیانیه گام دوم انقلاب، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، ۹۷/۱۲/۱۱

۵. همان منبع.

۶. این پژوهش بر اساس مجموعه کتابهای "گفتمان سازی بیانیه گام دوم انقلاب"، مرکز تحقیقات صدا و سیما، ج.۱، تهران، ۱۳۹۸، انجام شده است.

*مهمترین محورهای بیانات مقام معظم رهبری در خصوص گفتمان سازی "استقلال و آزادی"

۱- اشاعه درست اندیشه مستقل و آزادی خواهانه انقلاب

۱-۱- گسترش آزادی مشروع با نگاه نوآورانه و متعادل

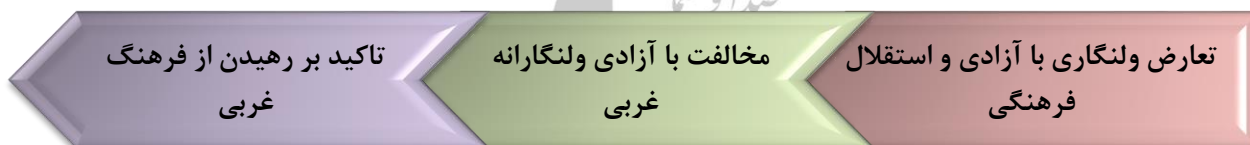
۱-۲- تمرکز دغدغه مند و فداکارانه به حوزه استقلال و آزادی

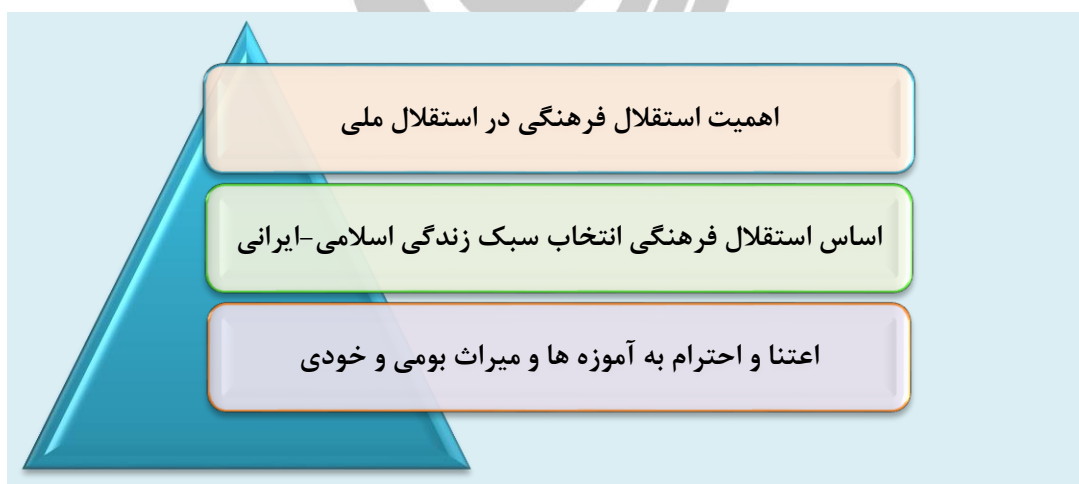
۱-۳- نگرش الهی اسلامی رمز استقلال ملی

۱-۴- ممتاز بودن مفهوم آزادی در نظام اسلامی

۱-۵- پاسداشت میراث فرهنگی اساس دستیابی به استقلال

۱-۶- استقلال و آزادی ثمره انقلاب

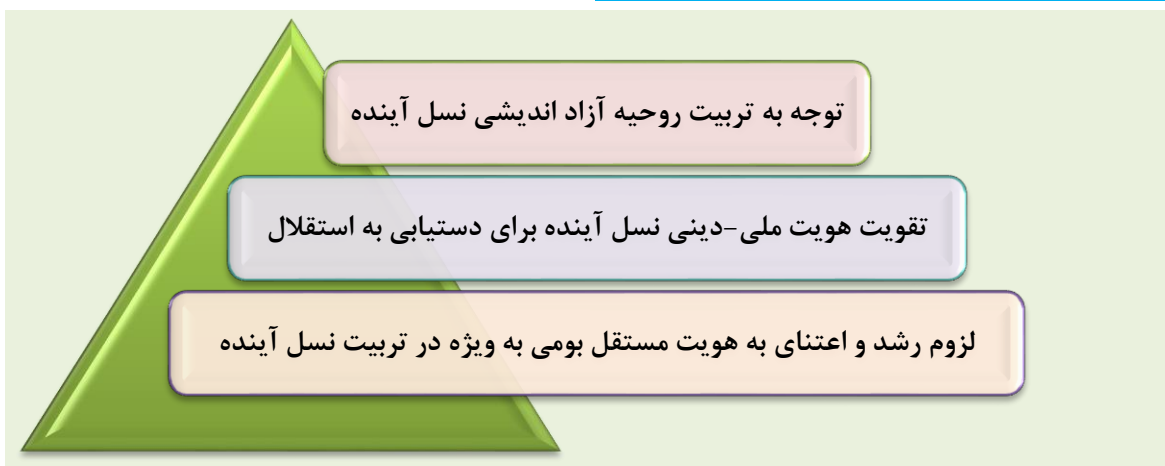
۱-۷- ایران کشوری آزاد

۲- ارجاع به هویت بومی-دینی برای کسب آزادی و استقلال واقعی

۲-۱- بومی نگری برای تربیت نسلی آزاد و مستقل

۲-۲- پاسداشت نمادهای فرهنگی در حوزه استقلال

۲-۳- تعارض استقلال ملی با پیروی از رویه های غربی

۴-۲- لزوم شکل گیری هویت مومنانه در جهان اسلام

لزوم تبیین هویت کفر و ایمان برای توسعه استقلال هویتی

تسلط فرهنگ غربی به دلیل نبود استقلال هویتی در جوامع اسلامی

دعواها و تنشهای جوامع اسلامی نتیجه نبود هویت واحد

۵-۲- تقویت داشته های داخلی راه استقلال اقتصادی

*استقلال و آزادی"، دو راهبرد اصلی تشکیل جمهوری اسلامی و زمینه ساز تحقق تمدن نوین اسلامی

استقلال و آزادی در نگاه ایشان از اصول و دستاوردهای انقلاب اسلامی به حساب می آید و می بایست مبتنی بر نگرش دینی ملی تعریف شود و توسعه یابد. از سویی رابطه آزادی و استقلال در این نگاه رابطه ای در هم تنیده و ناگسستنی است به طوری که دست یافتن به هر کدام از این دو مهم بدون دستیابی به دیگری ممکن نیست. نکته دیگر در این خصوص توجه ایشان به هر دو بعد داخلی و خارجی در کسب آزادی و استقلال است.

رهبر معظم انقلاب با ارجاع به میراث بومی و در یک کلام فرهنگ دینی-ملی، استقلال فرهنگی را رمز دستیابی به استقلال کامل و همه جانبه بر می شمارند و آن را بیش از همه مورد تاکید قرار می دهند تا آنجا که حتی استقلال اقتصادی و سیاسی را نیز مبتنی بر داشته های ملی قابل دستیابی می دانند و بر اساس بازگشت به هویت خودی/ ملی آن را دست یافتنی می خوانند.^۱

رهبری با تاکید بر مفاهیم استقلال و آزادی آنها را یکی از اصول مهم انقلاب اسلامی دانسته و چارچوب آرمانی آن را بر این اساس بر سه رکن: دین مداری (مشروعیت)، بومی گرایی (داشته ها و آموزه های خودی) و هویت بخشی (اعتنای به سرمایه های درونی و میراث فرهنگی) استوار ساخته است. به این ترتیب وجهه ممیزه و ممتاز استقلال و آزادی در دو نگاه خودی و غیر خودی با سه مولفه یادشده مشخص می شود.

۱. علی محمدی، محبوبه (۱۳۹۸)، تبیین منظومه فکری مقام معظم رهبری در باره محورهای هفت گانه بیانیه گام دوم، تهران، مرکز تحقیقات صدا و سیما، ج.۱.

بنابر این استقلال و آزادی گرچه در حوزه فردی و اجتماعی ظهور می‌یابند اما باید مبتنی بر ساختار حکومتی باشند. و به دلیل آنکه جمهوری اسلامی بر اندیشه دینی استوار است تعریف دو مفهوم یادشده بیش از همه باید بر این اساس تعریف شود. به این ترتیب ایشان استقلال و آزادی را از وجه اجتماعی ارتقا می‌دهد و به آن جنبه سیاسی/حاکمیتی نیز می‌بخشد. این وجوه ضمن در هم آمیختن دو بعد ملی و دینی، بیانگر استقلال فکری در ساختار حاکمیت جمهوری اسلامی است که تلاش دارد مفاهیم و اصول رایج را در چارچوبی متمایز از اندیشه‌های مطرح در جهان تعریف کند. بنابراین مفهوم استقلال و آزادی در منظر ایشان علاوه بر این که در قالب دو گانه خودی/غیر خودی تعریف می‌کند آنها را در قالب دو گانه حاکمیت اسلامی/حاکمیت غربی نیز تبیین می‌نماید و به شدت قائل به این تمایز است.^۱

در این میان چند نکته قابل توجه است:

- ۱
  - تاکید بر متمایز و ممتاز بودن تعریف استقلال و آزادی منبعث از ارزشهای دینی و آرمانهای جمهوری اسلامی نسبت به دیدگاه غربی
- ۲
  - توجه به این نکته که استقلال و آزادی جایگاه متعالی در تمدن نوین اسلامی دارد و دستیابی به استقلال و آزادی در سطوح تمدن سازی، مستلزم ایستادگی در برابر تفکرات دارای تقابل با استقلال و آزادی است.
- ۳
  - لزوم توجه به تقدم استقلال فرهنگی بر استقلال سیاسی و اقتصادی: اگر ملتی استقلال سیاسی داشته و تحت تاثیر قدرت‌های بزرگ نباشد و از لحاظ اقتصادی به خودکفایی برسد، اما فرهنگ و باورهای بیگانگان هنوز در آن کشور رواج داشته باشد، نمی‌تواند به استقلال برسد.
- ۴
  - لزوم توجه به ارتقای مؤلفه های اقتدار منتهی به تمدن سازی اسلامی در همه زمینه ها و پرهیز از قطبی گری، شکاف، تفرقه و سایر مؤلفه های کاهنده اقتدار
- ۵
  - لزوم غفلت نکردن از ذکر دستاوردها و اقدامات انجام شده در راه حفظ استقلال و آزادی کشور و توجه به جنبه هویت سازی آن به ویژه برای نسل جوان و نوجوان

۱. علی محمدی، محبوبه (۱۳۹۸)، تبیین منظومه فکری مقام معظم رهبری در باره محورهای هفت گانه بیانیه گام دوم، تهران، مرکز تحقیقات صدا و سیما ج.ا.

***پیوست: مباحث مرتبط با " استقلال و آزادی " در متن بیانیه گام دوم انقلاب^۱**

پنج) استقلال و آزادی

«استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر جهان است. و آزادی اجتماعی به معنای حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است؛ و این هر دو از جمله ارزشهای اسلامی‌اند و این هر دو عطیّه الهی به انسانهاست و هیچ کدام تفضّل حکومتها به مردم نیستند. حکومتها موظّف به تأمین این دو اند. منزلت آزادی و استقلال را کسانی بیشتر می‌دانند که برای آن جنگیده‌اند. ملت ایران با جهاد چهل‌ساله خود از جمله آنها است. استقلال و آزادی کنونی ایران اسلامی، دستاورد، بلکه خون‌آوردِ صدها هزار انسان والا و شجاع و فداکار است؛ غالباً جوان، ولی همه در رتبه‌های رفیع انسانیت. این ثمر شجره طیّبه انقلاب را با تأویل و توجیه‌های ساده‌لوحانه و بعضاً مغرضانه، نمی‌توان در خطر قرار داد. همه -مخصوصاً دولت جمهوری اسلامی- موظّف به حراست از آن با همه وجودند. بدیهی است که «استقلال» نباید به معنی زندانی کردن سیاست و اقتصاد کشور در میان مرزهای خود، و «آزادی» نباید در تقابل با اخلاق و قانون و ارزشهای الهی و حقوق عمومی تعریف شود.»

^۱ بیانیه گام دوم انقلاب، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری، ۹۷/۱۱/۲۲